

WOJCIECH KLUJ

Pole pracy Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej na Cejlonie w XIX w.

The territory of the work of the Missionary Oblates of Mary Immaculate in Ceylon in the 19th century

Historia Cejlonu (obecnej Sri Lanki) i historia Kościoła na Cejlonie były bardzo mocno powiązane z oddziaływaniem danego państwa europejskiego na wyspę. Mimo, że do 1505 r. nie było większych wpływów europejskich na Cejlon, to jednak już przed tym rokiem zetknęła się z chrześcijaństwem¹. W 1322 r. przez krótki czas przebywał tam Odoryk da Pordenone OFM².

W 1505 r. na wyspę dotarli Portugalczycy i w krótkim czasie ją zajęli. W 1517 r. przybyli tam misjonarze franciszkańscy i podjęli pierwsze próby głoszenia Ewangelii. Właściwe dzieło ewangelizacji wyspy zaczęło się pod okupacją portugalską i dlatego chrześcijaństwo kojarzono z jarzmem kolonialnym. Z tego powodu doszło w 1544 r. na wyspie Mannar do rzezi ok. 600 chrześcijan, Kościół jednak rozwijał się dalej. W 1548 r. na wyspę zawitał Franciszek Ksawery SJ, a w roku 1620, już na stałe, przybyła pierwsza grupa jezuitów³. Pod dominacją holenderską wyspa znajdowała się w latach 1656-1792, choć pierwszy raz holenderskie okręty dotarły na wyspę już w 1602 r. W roku 1744 Benedykt XIV

¹ E. Jonquet, *Mgr Bonjean. Oblat de Marie Immaculée. Premier Archevêque de Colombo*, Nîmes 1910 (dalej Jonquet), t. I, s. 56-57. podaje dwie legendy: 1) Za Gasparem Peria Perumâ – Jeden z magów przybyłych do Betlejem był królem Jaffny. On zaniósł chrześcijaństwo na Cejlon jako pierwszy. 2) Za Sofroniuszem Jerozolimskim – Urzędnik królowej etiopskiej, Kandaki, którego ochrzcił Filip Apostoł (Dz 8, 27-38) ewangelizował Cejlon. O misjach Kościoła asyryjskiego (tzw. nestoriańskiego) w VI w. wspomina A. Kurek, *Działalność misyjna prawosławia*, ZMis II/2, s. 77. O misjach w wiekach VII-XII wspomina Tenże, *Duchowość misjonarska Kościołów Niekatolickich*, ZMis IV, s. 104. Prawdopodobnie były też kontakty z chrześcijaństwem przez kupców arabskich.

² *Guida delle Missioni Cattoliche*, Roma 1989 (dalej jako Guida 1989), s. 360.

³ Tamże. Szerzej o okupacji portugalskiej pisze np. A. Klubówna, E. Kluba, *Cejlon. Dzieje i osobliwość*, Warszawa 1962, s. 181-192.

udzielił dużych pełnomocnictw oratorianom z Kandy, ale następnego roku zostali oni wypędzeni podobnie, jak i inni misjonarze. Holenderscy kalwini zniszczyli zewnętrzne struktury Kościoła. Niektórzy próbowali działać w ukryciu, zwłaszcza bł. o. Vaz CO^{r4}.

Od 1792 r. do XX w. panowali na wyspie Brytyjczycy. Choć uznali oni prawa katolików, to jednak katolicy musieli wciąż walczyć o ich przestrzeganie. Zjawili się ponownie misjonarze pochodzenia europejskiego: benedyktyni sylwestrianie w 1846 r. (OSB Sylw.), oblaci w 1847 r., jezuici w 1893 r., a z żeńskich – Siostry św. Rodziny z Bordeaux w 1862 r. Stopniowo powstawały również zgromadzenia rodzime⁵.

3 XII 1834 r. Cejlon stał się niezależnym wikariatem apostolskim, a 17 II 1845 r. w wyniku jego podziału powstały wikariaty Kolombo i Jaffny⁶. Na czele pierwszego stanął dawny wikariusz apostolski Cejlonu, bp Musulce. Drugi został powierzony dotychczasowemu koadiutorowi bpa Musulce, bpowi Bettachiniemu. Ten to bp Bettachini podczas wizyty w Europie w roku 1847 zaprosił oblatów na Cejlon, do swego wikariatu. Za staraniem bpa de Mazenoda, koadiutorem i następcą bpa Bettachiniego został w 1856 r. o. Semeria.

20 IV 1883 r. z części wikariatu Kolombo zostaje utworzony nowy wikariat – Kandy, który Kongregacja Rozkrzewiania Wiary powierza sylwestrianom. Pozostała część, nowy wikariat Kolombo, przechodzi pod opiekę oblatów. 1 IX 1886 r. Leon XIII ustanawia normalną hierarchię na Cejlonie. Wikariat Kolombo staje się archidiecezją, a wikariaty Kandy i Jaffny – diecezjami. 7 VI 1887 r. Jaffna i Kandy stają się sufraganiami Kolombo⁷. Ostatnia zmiana hierarchii kościelnej na Cejlonie w XIX w. ma miejsce 25 VIII 1893 r., kiedy to z części diec. Jaffny i z części archidiec. Kolombo powstają diecezje Galle i Trincomale⁸.

---

⁴ J. Wicki, *Schwierige Missionsprobleme in Indien*, w: J. Metzler (red.), *Memoria Rerum Sacrae Congregationis de Propaganda Fide. 350 anni a servizio delle Missioni. 1622-1971*, t. II, s. 956-957. Szerzej o okupacji holenderskiej A. Klubówna, E. Kluba, dz. cyt., s. 192-196. J. Balicki, M. Bogucka, *Historia Holandii*, Wrocław² 1989, s. 241 podają: „Pewne sukcesy mieli też do zanotowania misjonarze kalwińscy na Cejlonie”. Nie mogły być one zbyt wielkie, gdyż nie jest to specjalnie widoczne w XIX w.

⁵ D. Levasseur, *Histoire des Missionnaires Oblats de Marie Immaculée. Essai de synthèse*, Montreal 1983 (dalej jako Levasseur), s. 300.

⁶ *Annuario Pontificio per l'anno 1990*, Città del Vaticano 1990 (dalej jako AnPont), s. 166 i 287; *Le missioni cattoliche dipendenti dalla Sacra Congregazione "De propaganda fide"*. Storia, geografia, statistica, Roma 1950 (dalej jako Missioni), s. 255 – potwierdzone to zostało jeszcze 22 II 1848 r. Por. W. Kluj, „Problemy jurysdykcyjne w czasie wychodzenia z systemu misji patronackiej na przykładzie tzw. 'schizmy goańskiej' na Cejlonie”, *Collectanea Theologica* 75 (2005) nr 4, s. 182-188.

⁷ *Missioni*, s. 256.

⁸ Tamże, s. 255 i 257.

Aby lepiej omówić teren pracy misyjnej oblatów na Cejlonie, jako podstawę podziału przyjmujemy tu kościelny podział Cejlonu sprzed 1883 r. (dwa wikariaty: Jaffny i Kolombo).

1. WIKARIAT APOSTOLSKI JAFFNY

Jak już zostało wspomniane, powstał on w roku 1845. Na zaproszenie stojącego na czele wikariatu bpa Bettachiniego, 21 X 1847 r. przybyli na Cejlon pierwsi oblaci⁹. Wikariusz posyłał ich wprawdzie do miejsc, w których były już gminy chrześcijańskie. Postępował podobnie, jak z pozostałymi kapłanami wikariatu¹⁰. Za staraniem Założyciela oblatów – św. Eugeniusza de Mazenoda, Kongregacja Rozkrzewiania Wiary w 1856 r. mianowała o. Semerię OMI koadiutorem bpa Bettachiniego¹¹. Mimo, że bp Semeria stał na czele wikariatu już od 1857 r., to jednak oficjalnie został on powierzony oblatom dopiero w roku 1861¹². Po bpie Semeria wikariatem kierował bp Bonjean OMI¹³. Od 1880 r. do pomocy dodano mu koadiutora – bpa Mélizana OMI¹⁴. W 1883 r. bp Bonjean został przeniesiony do Kolombo, a jego miejsce zajął bp Mélizan. 1 IX 1886 r. wikariat stał się normalną diecezją, a 7 VI 1887 r. sufraganią Kolombo¹⁵. 3 III 1893 r., bp Mélizan został mianowany arcybiskupem Kolombo (po śmierci Bonjean'a), a stolicę biskupią Jaffny objął bp Joulain OMI¹⁶. 25 VIII 1893 r. papieskie brewe odłączyło od Jaffny misje prowincji wschodniej (nowa diec. Trincomale) oraz północno-zachodniej (przeszły do Kolombo)¹⁷.

⁹ Levasseur t. I, s. 149-150; T. Ortolan, *Cent ans d'Apostolat dans les deux Hémisphères. Les Oblats de Marie Immaculée durant le premier siècle de leur existence*, t. II, Paris 1915 (dalej jako Ortolan), s. 415-416.

¹⁰ W 1847 r. było ich 11: 6 Goańczyków, 3 Włochów i 2 Hiszpanów. W latach 1849-1852 ponadto 4 jezuitów. Odchodzili oni jednak stopniowo, tak że w 1865 r. pozostał z nich tylko jeden – P. Scharsch, *Geschichte der Kongregationen der Oblaten der Heiligen Und Unbeflecten Jungfrau Maria von ihrem Anfange bis zum Tode des dritten Generalobern, 1816-1907*, Maria Engelport 1952 (dalej jako Scharsch), t. I, s. 326-327.

¹¹ Bettachini zmarł 26 VII 1856 r. przed konsekracją swojego koadiutora, która miała miejsce 17 VIII 1856 r. (Ortolan t. II, s. 434; Levasseur t. I, s. 152).

¹² Levasseur t. I, s. 152.

¹³ Semeria zmarł 23 I 1868 r. Bonjean mianowany: wg Scharscha t. II, s. 427 – dnia 25 VII 1868 r., wg Jonquet, t. I, s. 165 – dnia 24 VII 1868 r.

¹⁴ Jonquet t. II, s. 19 – Konsekrowany 24 I 1880 r.

¹⁵ Missioni, s. 255.

¹⁶ Scharsch t. II, s. 775. Joulain mianowany 20 VII, konsekrowany 24 VIII 1893 r.

¹⁷ Missioni, s. 255. Bp Joulain kierował diecezją do 1918 r. – por. R. Boudens, *The Difficult Growth of Catholic Life in Ceylon*, w: J. Metzler (red.), *Memoria Rerum Sacrae Congregationis de Propaganda Fide. 350 anni a servizio delle Missioni. 1622-1971*, t. III / 1, s. 458.

1° Dystrykt Jaffna

Ojciec Założyciel domagał się, aby oblaci pracowali wśród niechrześcijan, np. do o. Semeria pisał: „Kiedy zaczniecie nawracać niechrześcijan? Czy jesteście tylko proboszczami starych chrześcijan?”¹⁸. Sytuacja jednak wymagała, aby najpierw obudzić świadomość właśnie wśród starych chrześcijan i nie dopuścić do formalnej schizmy, a dopiero potem zabrać się do pracy typowo misyjnej.

Kiedy w 1847 r. oblaci dotarli na Cejlon, od razu 29 XI 1847 r. założyli w Jaffie dom p.w. św. Karola¹⁹. W 1849 r. bp Bettachini przekazał oblatom misję Jaffna²⁰. Pierwszą wielką misję ludową ogłoszono tu w 1859 r.²¹.

W samym mieście Jaffnie oblaci prowadzili Seminarium św. Marcina i kolegium św. Patryka²². Na przedmieściu w Colombogam prowadzili sierociniec. Kościół Matki Bożej (*Our Lady of Refuge*) w dzielnicy Adaitalamatha podlegał jednak arcybiskupowi z Goa, a nie wikariuszowi Jaffny²³.

Pracownicy apostołscy z Jaffny stopniowo przemierzali i ewangelizowali całą okolicę. Wokół Jaffny założyli cztery duże stacje misyjne w Navanthurai, Tineveli, Nallur i Passur²⁴.

Na południu, między Jaffną a Mannar, nad brzegiem oceanu, była prowadzona wędrowna misja, tzw. Valimissam (Vali – droga, Mission – misja). W 1863 r. misjonarz odwiedził tu 7 małych wiosek, gmin chrześcijańskich (8-10 rodzin), położonych przy drodze nad brzegiem oceanu. Dwie większe z nich to Kumalamunai i Teniankulam. Pierwszym przeznaczonym wyłącznie do tej pracy był o. Bonjean, który ją rozpoczął w 1867 r.²⁵.

¹⁸ E. de Mazenod, *Lettres, IV – aux correspondants de Ceylon et d’Afrique 1847-1860*, Rome 1979, s. 32 (tłum. własne). Por. też wypowiedzi o misjach na stronach 82, 66, 137-138.

¹⁹ *État général du Personnel de la Congrégation des Missionnaires Oblats de Marie Immaculée, no 4 – Janvier 1895*, Paris 1895 (dalej jako Personnel 1895), s. 77.

²⁰ Scharsch t. I, s. 326-327.

²¹ Bp Semeria zorganizował ekipę misjonarzy i zainicjował w latach 1857-1860 dzieło misji w stylu europejskich misji ludowych. Odbyły się one w Valigame i Kayts (1857), Trincomale i Batticaloa (1858), w Jaffie i w Mantotta (1859), w Chilaw i Bolawatte (1860) (R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 445). Wg Scharscha t. II, s. 481 misja w Jaffnie miała miejsce w 1858 r. Podobnie za czasów bpa Bonjean w latach 1868-1878 ogłoszono 9 wielkich misji ludowych: po dwie w Jaffnie, Mannar i Pessalai, a po jednej w Valigame, Batticaloa i Kalpentyn (Scharsch t. II, s. 486).

²² Levasseur t. I, s. 256-257. Fundamenty pod seminarium położono w roku 1869, a budowę ukończono w 1874.

²³ R. Boudens, *Bishop de Mazenod and Ceylon*, *Études Oblates* 11 (1952) s. 173. Jonquet t. I, s. 241.

²⁴ P. Duchaussois, *W płomieniach Cejlonu*, Krobia 1931 (dalej jako Duchaussois), s. 231. Ta ostatnia została ocalona przez oo. Mauriot i Saint-Geneyns podczas cholery w 1862 r. między rokiem 1895 a 1899 stała się rezydencją – *État général du Personnel de la Congrégation des Missionnaires Oblats de Marie Immaculée, no 5 – Avril 1899*, Paris 1899 (dalej jako Personnel 1899), s. 88.

²⁵ Duchaussois, s. 342. E. Semeria, *Rapport général sur l’année 1863*, *Missions de la Congrégation des Missionnaires Oblats de Marie Immaculée* (dalej jako Missions) 4 (1865) s. 215.

Na zachód od Jaffny i Valimissam znajdują się liczne wyspy. Jedną z większych, Delft (20 km od Kayts), odwiedzana była już na początku lat sześćdziesiątych. W 1879 r. otrzymała stałego misjonarza, gdy przeszła tam na chrześcijaństwo kasta Vellalerów²⁶. Później jednak misjonarze opuścili rezydencję na Delft. W latach dziewięćdziesiątych znów planowano jej wznowienie, lecz personele oblatów do końca wieku takowej nie wspominają.

Inną małą wyspą, położoną niedaleko na zachód od Jaffny, jest Iranaitivu, położona ok. 25 mil od miasta i odwiedzana już przed rokiem 1863²⁷.

Na zachód od Jaffny leży także wielka wyspa Kayts. W roku 1847 była to jedna z dziesięciu placówek wikariatu²⁸. Sześć lat później została tam przeprowadzona wielka misja²⁹. W roku 1855 bp Bettachini przekazał Kayts oblatom³⁰. Ponownie wielką misję przeprowadzono tam w 1857 r.³¹. W 1862 r. troską misjonarzy, oprócz Kayts, objęte były okoliczne mniejsze wysepki jak Nerundivo, Mandativo, Purgundivo, Alapetty i inne³². Misja Kayts obejmowała m.in. wioskę Saravanai, w której powstało sanktuarium Sinna Madhu (Małe Madhu)³³. O wielkiej roli jaką odgrywało Kayts dla misjonarzy może świadczyć fakt stale wzrastającej ilości oblatów w tej rezydencji. W 1895 r. nad całym tym terenem opiekę miał jeden misjonarz, w 1899 r. już dwóch, a w 1904 r. – trzech³⁴.

Na północny wschód Kayts położone jest Valigame. W roku przybycia oblatów na Cejlon (1847) była to jedna z 10 misji wikariatu. W czasie cholery panującej tu w latach 1851-1853 do Valigame docierali misjonarze z Point Pedro³⁵. W roku 1855 bp Bettachini przekazał prowadzenie tej misji oblatom³⁶. Pierwszą wielką misję ludową ogłosili tam misjonarze w 1857 r. Tam też była ogłoszona jedna z wielkich misji z lat 1868-1878³⁷. Przez pewien czas były tu nawet dwie rezydencje Valigame-Zachód i Valigame-Wschód³⁸. Większymi wioskami w oko-

²⁶ Inna nazwa tej wyspy to Neduntivo. O odwiedzinach tej wyspy – C. Bonjean, *Rapport général sur l'année 1864*, Missions 5 (1866) s. 505. Scharsch t. II raz podaje, że stały misjonarz był tam od roku 1879 (s. 479), innym razem, że od 1877 (s. 483). O odwiedzinach tej wyspy wspomina też na stronach 497, 505 i 542.

²⁷ E. Semeria, *Rapport général sur l'année 1863*, Missions 4 (1865) s. 215. O odwiedzinach w roku 1871 wspomina Scharsch t. II, s. 484.

²⁸ Scharsch t. I, s. 326-327.

²⁹ Tamże, s. 339.

³⁰ Tamże, s. 326-327.

³¹ W dniach od 19 września do 29 października. Por. J. Le Bescou, *Lettre – rapport*, Missions 1 (1862) s. 200; E. Semeria, *Missions de Ceylan*, Missions 1 (1862) s. 189.

³² E. Semeria, *Rapport général de 1862*, Missions 3 (1864) s. 332.

³³ Scharsch t. II, s. 788. O „dużym” Madhu por. Dystrykt Mannar-Mantotte.

³⁴ Personnel 1895, s. 79; Personnel 1899, s. 90.

³⁵ Scharsch t. I, s. 334.

³⁶ Tamże, s. 326-327.

³⁷ R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 445; Scharsch t. II, s. 486.

³⁸ *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1873) s. 416. W 1895 r. było

licy, podlegającymi pod tę misję, były Sillalai³⁹, Achively, Vasavoulam, Couttagapoulam, Pattavattei⁴⁰.

Jeszcze dalej na wschód leży Point Pedro. Również ta misja jest starsza od pobytu oblatów na Cejlonie. Istniała już w roku 1847. Przez oblatów była ewangelizowana od lata 1849 r.⁴¹. Z placówki tej oddziaływali na całą okolicę docierając do Vadiri, Alvai, Vadamoratchy, a początkowo (dopóki nie powstała rezydencja Mirusivil) do Pallai, Patchalappaly, Tenmoratchy i Mullaitivu⁴².

Na południowy wschód od Point Pedro położone jest Mirusivil (pisane też Mrusivil, Mirusivil, Murusivil, Mirissiville). Już w 1873 r. misji tej podlegały stacje w Tenmoratchy i Patchalappaly⁴³. Około 7 km na południowy wschód od Mirusivil znajdowała się stacja w Pallai⁴⁴. W latach 1895-1904 w Mirusivil był jeden rezydent-misjonarz⁴⁵.

Jeszcze dalej na południowy wschód położone jest Mullaitivu. Docierali tu już misjonarze w 1858 r. w czasie misji, która głoszona była w Trincomale⁴⁶. W latach sześćdziesiątych Mullaitivu powierzone było opiece misjonarzy z Point Pedro⁴⁷. W latach siedemdziesiątych, kształtował się dystrykt Vanny-Mullaitivu, z pracy wśród Wedów na wschodnim wybrzeżu zasłynął o. Roux⁴⁸. W latach 1895-1904, podobnie jak Mirusivil, Mullaitivu było rezydencją z jednym misjonarzem⁴⁹.

2° Dystrykt Mannar-Mantotte

Okolica ta, sławna jeszcze z męczenników na Mannarze z roku 1544, stała się w XIX w. widownią szczególnie przykrych konfliktów na punkcie jurysdykcji arcybiskupa z Goa.

---

w tych rezydencjach 3 misjonarzy (Personnel 1895, s. 78-79), a w 1899 r. pozostała już tylko Valigame-Wschód z jednym misjonarzem (Personnel 1899, s. 89).

³⁹ W 1899 r. Sillalai była już rezydencją (Personnel 1899, s. 89). Być może jest to dawna Valigame-Zachód.

⁴⁰ C. Bonjean, *Rapport général sur l'année 1864*, Missions 5 (1866) s. 495-496.

⁴¹ Ortolan t. II, s. 427; Scharsch t. I, s. 326-327.

⁴² Jonquet t. II, s. 50-56; E. Semeria, *Rapport générale de 1862*, Missions 3 (1864) s. 334-336; C. Bonjean, *Rapport générale sur l'année 1864*, Missions 5 (1866) s. 498-499.

⁴³ *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1873) s. 416.

⁴⁴ Duchaussois, s. 353.

⁴⁵ Personnel 1895, s. 79; Personnel 1899, s. 89.

⁴⁶ C. Bonjean, *Lettre-rapport*, Missions 1 (1862) s. 265.

⁴⁷ E. Semeria, *Rapport générale de 1862*, Missions 3 (1864) s. 334. Tenże, *Rapport générale sur l'année 1863*, Missions 4 (1865) s. 239-244.

⁴⁸ Scharsch t. II, s. 479.

⁴⁹ Personnel 1895, s. 79; Personnel 1899, s. 89. Rezydencją było już wcześniej.

Wyspa Mannar posiadała katolicką misję podlegającą władzy wikariusza apostołskiego już w roku przybycia oblatów na Cejlon (1847)⁵⁰. Jednak główny kościół w Mannar podlegał arcybiskupowi z Goa⁵¹. Dwie, z dziewięciu wielkich misji ludowych lat 1868-1878, zostały przeprowadzone w Mannar, a ponadto dwie inne w Pessalai, też na wyspie Mannar. Fakt ten świadczy, że musiały one być tam bardzo potrzebne⁵². Personele z lat 1895-1904 informują, że na wyspie były dwie rezydencje, w Mannar i w Pessalai, każda z jednym misjonarzem⁵³.

Mantotte to region Cejlonu przy wyspie Mannar. Była tam już misja w 1847 r. Oblaci przejęli ją w roku następnym⁵⁴. W 1859 r. przeprowadzili tam wielką misję ludową⁵⁵. Również tutaj działalność misjonarzy promieniowała na całą okolicę. Raport bpa Semeria z 1863 r. wymienia niektóre z okolicznych miejscowości, do których docierali misjonarze, np. Pappa-Mottey, Mullicandel, Adamben, Nedumandel i Alancoulam (już pierwsza wioska regionu Vanny)⁵⁶. W początkowym okresie misjonarze docierali aż do sanktuarium św. Anny w Talawilla⁵⁷. Podobnie jak na pobliskim Mannarze, istniał tu też problem Goa. Kościół w największej miejscowości centralnej Mantotte, w Palimunai, był świadkiem buntu ludności przeciw kapłanom europejskim⁵⁸. Jednak najbardziej przykrego rozgłosu nabrała sprawa kościoła M. B. Wniebowziętej w pobliskim Parapakan-dal. Był on kilkakrotnie zajmowany przez okoliczną ludność, aby nie dopuścić misjonarzy europejskich⁵⁹. Oblaci mieli w okolicy kilka rezydencji. W 1873 r. dwóch mieszkało w północnej Mantotte, a jeden w południowej⁶⁰. W 1895 r. były już trzy rezydencje, każda z jednym misjonarzem – Mantotte-Północ, Mantotte-Centrum i Mantotte-Południe⁶¹. W 1899 r. nazywano rezydencje Północ i Południe od miejscowości, w których się znajdowały Adamben i Vankalai⁶².

⁵⁰ Scharsch t. I, s. 326.

⁵¹ Jonquet t. I s. 241. O sytuacji schizmy w czasach Założyciela por. R. Boudens, *Bishop de Mazenod and Ceylon*, *Études Oblates* 11 (1952) s. 173. W 1884 r. było jeszcze 5 kościołów podlegających arcybiskupowi z Goa por. Tenże, *The Difficult Growth ...*, s. 454.

⁵² Scharsch t. II, s. 486. Cztery z dziewięciu czyli prawie połowa.

⁵³ Personnel 1895, s. 79-80; Personnel 1899, s. 90.

⁵⁴ Duchaussois, s. 330.

⁵⁵ R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 445.

⁵⁶ E. Semeria, *Rapport général sur l'année 1863*, *Missions* 4 (1865) s. 347.

⁵⁷ Ortolan t. II, s. 428.

⁵⁸ Scharsch t. II, s. 539; Jonquet t. I, s. 241; R. Boudens, *Bishop de Mazenod and Ceylon ...*, s. 173.

⁵⁹ Zbudowany w 1840 r., pierwszy raz zajęty został w 1850 r. (Scharsch t. I, s. 330-333). Najwięcej jednak sporów miało miejsce w roku 1887. Dwie z czternastu kast: Kadajerowie (rybacy) i Kolarowie (kowale) przystąpiło do schizmy i zajęło kościół. Właściwie prawdziwymi schizmatykami było tylko kilkunastu ludzi, a reszta poszła z przymusu kasty. Pierwszy zwrot nastąpił w 1888 r., gdy w okolicznym Palimunai przyjęto bpa Mélizana (z Jaffny). Od 1889 do 1890 roku trwały walki sądowe o zwrot kościoła. Ostatecznie sprawa zakończyła się w 1902 r. (Scharsch t. II, s. 539-541).

⁶⁰ *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, *Missions* 11 (1873) s. 417.

⁶¹ Personnel 1895, s. 80.

⁶² Personnel 1899, s. 90.

Na północny wschód od regionu Mantotte leży kraina nazwana Vanny. Na pograniczu obu regionów znajduje się miejsce pielgrzymkowe, kościół M.B. w Madhu⁶³. Pierwszy raz głębiej w tę okolicę zapuścił się o. Mélizan. Pracował on w dżungli Vanny od 1871 do 1874 r. próbując ewangelizować Wedów. Był m.in. w Rambakulam, Settikulam, Nathikanda, Punari⁶⁴. W latach osiemdziesiątych powstała regularna misja Vanny z siedzibą (od roku 1892) w Madhu, która w pierwszym rzędzie zajęła się duszpasterstwem okolicznych 15 gmin⁶⁵.

Na południe od Madhu leży dawna stolica Cejlonu, Anuradhapura. Wspomina o niej o. Bonjean⁶⁶. Anuradhapurę odwiedził podczas swej podróży w 1871 r. o. Mélizan⁶⁷. W rejonie Anuradhapura i Kurunegala w 1871 r. żyło wśród 265 tys. buddystów zaledwie 1200 katolików⁶⁸. W raporcie z 1873 r. wymieniona jest misja Anuradhapura wraz z dystryktem Nuwera-Kalawyia oraz największa gmina w okolicy, Galgama (210 osób)⁶⁹. W samym Anuradhapura było ok. 100 katolików⁷⁰. W 1875 r. wybudowany tam został skromny kościółek, a w 1893 r. bp Joulain dał stałego misjonarza⁷¹.

3° Dystrykt wschodni

Dystrykt ten to w zasadzie dwie misje: Trincomale (nazywane też Trincomalie) i Batticaloa. Obie były misjami już w roku 1847. Batticaloa przekazał bp Bettachini oblatom w 1847 r.⁷², gdy we wrześniu tegoż roku pierwsi oblaci udali się tam, misja składała się z 7 lub 8 gmin chrześcijańskich rozrzuconych na obszarze długim na ponad 150 km (w kierunku północno-południowym)⁷³. Pierwszy stały misjonarz osiadł tam w 1853 r.⁷⁴. Pięć lat później odbyła się tam wielka

⁶³ Około roku 1800 cholera zniszczyła kolonię Madhu i kościół popadł w ruinę. 30 lat później niejaki Mayer odbudował kościółek (tzn. chatkę z ziemi). Pierwszy raz bp Bonjean był w Madhu w 1872 r. (Jonquet t. I, s. 240-241). O zatargach w Madhu (problem Goa) por. Scharsch t. II, s. 493-494 oraz Jonquet t. I, s. 240-247.

⁶⁴ Scharsch t. II, s. 484 i 505; Duchaussois, s. 189-190; *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1873) s. 417.

⁶⁵ Scharsch t. II, s. 541. Personnel 1895, s. 79 nazywa misję „Vanny”, ale następnie (Personnel 1899, s. 90) już Madhu.

⁶⁶ C. Bonjean, *Rapport général sur l'année 1864*, Missions 5 (1866) s. 411-413, mówi o historii miasta, ale jeszcze nie wspomina o misjach.

⁶⁷ Scharsch t. II, s. 484.

⁶⁸ Tamże, s. 503.

⁶⁹ *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1873) s. 409.

⁷⁰ Tamże, s. 377.

⁷¹ Scharsch t. II, s. 786. Rezydencja z jednym misjonarzem była tam do końca wieku (Personnel 1895, s. 80. Personnel 1899, s. 90). W 1982 r. erygowana została diec. Anuradhapura (AnPont, s. 44).

⁷² Scharsch t. I, s. 326-327.

⁷³ Ortolan II, s. 427.

⁷⁴ Duchaussois, s. 231.

misja ludowa⁷⁵. Również jedną z misji głoszonych w latach 1868-1878 wygłoszono w Batticaloa⁷⁶. Jeśli chodzi o okolice, to głoszono Ewangelię m.in. w Puliantivu (ok. 2000 katolików) i okolicznych wioskach (ok. 600 katolików)⁷⁷.

Trincomale przejęli oblaci na początku lat pięćdziesiątych⁷⁸. Już wcześniej byli tam misjonarze niekatolicy, wesleylanie⁷⁹. Raport Bonjeana wymienia wioski w okolicy Trincomale, w których pracowali oblaci: Velvéry, Manganage, Tiroucouudha i przede wszystkim Cottiar, gdzie żyło ok. 2000 katolików. Misjonarze docierali też do Fort Frederick, Amourdagli, Mattakalapou, Puliantivou, Tanâmounei, Sorikalmounei, Caravavoie, Sanâmouei i aż do Mullaitivu⁸⁰.

Około roku 1870 o. Rouffiac ewangelizował Wedów w głębokich lasach, w okolicy Bintenne⁸¹. Na początku lat dziewięćdziesiątych zaczęto coraz bardziej wychodzić poza okolice Trincomale i Batticaloa, zakładając nowe placówki, np. w Kalmunai⁸².

25 VIII 1893 r. została erygowana diecezja Trincomale⁸³ i powierzono ją francuskim jezuitom, a biskupem tej diecezji został trzy lata później C. Lavigne, dotychczasowy wikariusz apostolski z Kottayam⁸⁴. Kiedy pierwsi jezuiti przybyli do Batticaloa w listopadzie 1895 r., w krótkim czasie oblaci się stamtąd wycofali⁸⁵.

4° Dystrykt Puttalam⁸⁶

O. Mélizan pracujący w latach 1871-1874 w interiorze wyspy zachodził też czasem na bagniste tereny Puttalam⁸⁷. W roku 1869 odwiedził te okolice bp Bonjean⁸⁸. Podzielił on ten teren na cztery misje: Puttalam, św. Anna i Kalpentyn, Akkaraipattu oraz Bambipatam⁸⁹. W roku 1877 pracowało tam trzech misjona-

⁷⁵ R. Boudens, *The Difficult growth ...*, s. 445-446.

⁷⁶ Scharsch t. II, s. 486.

⁷⁷ *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1873) s. 409.

⁷⁸ Scharsch t. I, s. 326-327.

⁷⁹ C. Bonjean, *Lettre-rapport*, Missions 1 (1862) s. 228-229.

⁸⁰ Tamże, s. 257-269. Fort Frederick wymienia też Ortolan II, s. 437.

⁸¹ Wg Duchaussois, s. 313 Bintenne leży między Batticaloa i Trincomale. Wg E. Semeria, *Rapport général sur l'année 1863*, Missions 4 (1865) s. 345 między Batticaloa i Kandy.

⁸² Scharsch t. II, s. 542.

⁸³ AnPont, s. 679; Missioni, s. 257. Od 1967 r. nazwa diecezji brzmi Trincomale-Batticaloa.

⁸⁴ R. Boudens, *The Difficult Growth...*, s. 456.

⁸⁵ Tamże, s. 458.

⁸⁶ W 1893 r. Dystrykt ten przeszedł z diec. Jaffna do archidiec. Kolombo.

⁸⁷ Levasseur t. I, s. 255.

⁸⁸ Jonquet t. I, s. 185.

⁸⁹ *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1877) s. 409.

rzy⁹⁰. Rok później odwiedził te miejsca wizytator generalny z Rzymu, o. Soullier⁹¹. W samym Puttalam, pod koniec XIX w. rezydował jeden misjonarz⁹².

Na północy półwyspu znajduje się miejscowość Kalpentyn, w której misja katolicka znajdowała się już w 1847 r. O. Mélizan podczas swej działalności w centrum wyspy (1871-1874) zachodził również w bruz Kalpentynu. Bp Bonjean zalecił, aby przeprowadzić tam jedną z misji ludowych (lata 1868-1878)⁹³. Kalpentyn był rezydencją z jednym misjonarzem⁹⁴.

Nie opodal Kalpentynu, w Talawila znajduje się znane miejsce pielgrzymkowe, w którym czczona jest w sposób szczególny św. Anna. Pierwszy mały kościółek zaczął budować tam w 1843 r. goański ksiądz Pedro Naruncha. W 1848 r. przejęli go oblaci dochodząc doń z Puttalam albo z Kalpentynu⁹⁵. W 1869 r. odwiedził to miejsce bp Bonjean⁹⁶, który 6 lat później mianował administratorem i kapłanem sanktuarium o. Mélizana⁹⁷.

W roku 1877 została założona misja w Akkaraipattu⁹⁸, niedaleko której leżała gmina chrześcijańska w Tettapalai⁹⁹. Personele wskazują, że w ostatnich latach XIX w. było tam dwóch misjonarzy¹⁰⁰.

5° Dystrykt Chilaw-Wennapuwa¹⁰¹

Placówka misyjna Chilaw istniała już w 1847 r. W 1860 r. została tam przeprowadzona misja ludowa¹⁰². W trzy lata później, w roku 1863, misjonarz z Chilaw odwiedzał gminy skupione wokół 4 kościołów (Katuneriya, Marawila, Mattacottu i Wennapuwa) oraz 3 kapliczek (Oullatiavou, Todouvai i Talgas-Carey), a w roku 1877 misji podlegały również placówki w Bollawatte, Mattacottu, Wennapuwa, Marawila, Gonavil, Godalle, Demattapitiya oraz Haldanduwana¹⁰³.

⁹⁰ Tamże, s. 374.

⁹¹ Scharsch t. II, s. 510.

⁹² Personnel 1895, s. 81; Personnel 1899, s. 95.

⁹³ Scharsch t. II, s. 486.

⁹⁴ Personnel 1895, s. 82; Personnel 1899, s. 95.

⁹⁵ Duchaussois, s. 441.

⁹⁶ Jonquet t. I, s. 185.

⁹⁷ Tamże, s. 249.

⁹⁸ *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1877) s. 392.

⁹⁹ Tamże.

¹⁰⁰ Personnel 1895, s. 81 – obaj w Akkaraipattu. Personnel 1899, s. 95 – jeden w Akkaraipattu-Północ, drugi w Akkaraipattu-Południe. Być może jedna z wymienionych w 1899 r. to Bambipatam wspomniane przez bpa Bonjeana – *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1877) s. 409.

¹⁰¹ W 1893 r. dystrykt ten przeszedł do archidiecezji Kolombo.

¹⁰² R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 445; C. Le Bescou, *Mission de Chilaw – rapport*, Missions 3 (1864) s. 311.

¹⁰³ *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1873) s. 375.

W latach osiemdziesiątych powstała jeszcze nowa misja w Nainamadam¹⁰⁴, a w latach 1895-1904 rezydowało już w Chilaw dwóch misjonarzy¹⁰⁵.

Nieco na południe od Chilaw leży miejscowość Mattacottu. Scharsch wspomina o próbie misji ludowej w tej miejscowości w końcu lat pięćdziesiątych¹⁰⁶. Mattacottu leżące 4 km na północ od Marawila, nazywane jest misją już w roku 1864¹⁰⁷. Dziewięć lat później misja ta posiada już swego rezydenta¹⁰⁸.

Prawdopodobnie Mattacottu jest tożsame z miejscowością, którą później nazywano Madampe. Ale nawet jeśli są to dwie różne miejscowości, to w każdym razie są one położone blisko siebie. W Madampe był na stałe misjonarz w roku 1899, gdy nie było rezydenta w Mattacottu¹⁰⁹.

Bardziej na południe leży Marawila. W latach 1858-1860 próbowano tam przeprowadzić misję ludową¹¹⁰. O misji Marawila wspominają różne raporty¹¹¹. Począwszy od lat osiemdziesiątych, misje katolickie rozwijały się tam równocześnie z misjami protestanckimi¹¹².

W tej okolicy jest także położona Katuneriya¹¹³, w której w latach pięćdziesiątych próbowano przeprowadzić misję¹¹⁴. Regularnie zaczęli tam docierać oblaci w latach sześćdziesiątych¹¹⁵, a pod koniec wieku misja stała się rezydencją¹¹⁶.

Dalej na południe znajduje się miejscowość Wennapuwa. Tu również próbowano przeprowadzić misję w końcu lat pięćdziesiątych¹¹⁷. O odwiedzeniu tego punktu przez oblatów wspominają raporty z 1863 i 1873 r. Wiadomo też, że przed rokiem 1876 pracował tam o. Chounavel¹¹⁸. W roku 1895 było tam aż trzech

¹⁰⁴ Scharsch t. II, s. 541-542.

¹⁰⁵ Personnel 1895, s. 80; Personnel 1899, s. 95. W 1939 r. powstała diecezja Chilaw – An-Pont, s. 152.

¹⁰⁶ Scharsch t. I, s. 341.

¹⁰⁷ J. Le Bescou, *Mission de Chilaw – rapport*, Missions 3 (1864) s. 311; C. Bonjean, *Rapport général sur l'année 1864*, Missions 5 (1866) s. 426-427.

¹⁰⁸ *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1873) s. 417.

¹⁰⁹ Personnel 1899, s. 96.

¹¹⁰ Scharsch t. I, s. 341.

¹¹¹ Np. J. Le Bescou, *Mission de Chilaw – rapport*, Missions 3 (1864) s. 311; C. Bonjean, *Rapport général sur l'année 1864*, Missions 5 (1866) s. 472-473.

¹¹² R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 453.

¹¹³ Nie udało się jej odnaleźć na mapie.

¹¹⁴ Scharsch t. I, s. 341.

¹¹⁵ Por. J. Le Bescou, *Mission de Chilaw – rapport*, Missions 3 (1864) s. 311; C. Bonjean, *Rapport général sur l'année 1864*, Missions 5 (1866) s. 472-473.

¹¹⁶ Personnel 1899, s. 96.

¹¹⁷ Scharsch t. I, s. 341.

¹¹⁸ Levasseur t. I, s. 263; R. Boudens, *Le travail d'évangélisation des Oblats à Ceylan au 19e siècle*, *Vie Oblate Life* 42 (1983) s. 190.

misjonarzy, a cztery lata później tylko jeden, ale w 1904 r. znowu trzech¹¹⁹. W tej okolicy położony był również punkt misyjny w Dematapityia¹²⁰.

Na południe od Wennapuwy leży Bolawatta. W 1860 r. przeprowadzono tam misję ludową (pierwsza „seria”)¹²¹, mimo że do roku 1865 misja ta nie była prowadzona przez oblatów¹²². Tutaj, podobnie jak w Marawila, w latach osiemdziesiątych misje katolickie rozwijały się razem z protestanckimi¹²³. Pod koniec wieku byli tam oblaci. W 1895 r. jeden misjonarz, później dwóch¹²⁴.

Na wschód od dotychczas omawianych misji nadmorskich wikariatu Jaffna położone były misje Kurunegala i Haldanduwana. W 1865 r. prawie cały ten wikariat był prowadzony przez oblatów z wyjątkiem Bolawatta i Kurunegala¹²⁵. W 1871 r. w okolicy Kurunegala i Anuradhapura wśród 265 tys. buddystów żyło tylko 1200 katolików¹²⁶. Praca na tym terenie była więc pracą czysto misyjną. Bp Bonjean postanowił rozbudować misje Kurunegala jako przyszły punkt misyjny wśród buddystów. W tym celu, w 1876 r., odwołał o. Chounavel z Wennapuwa do Kurunegala, aby mógł on tu pracować. Chodziło zwłaszcza o misję Talampitiya (3 godz. drogi od Kurunegala). Po dwóch latach pracy o. Chounavel musiał jednak ustąpić wobec groźnej postawy buddystów¹²⁷. W trzy lata później został on specjalnie oddelegowany do pracy wśród buddystów dystryktu¹²⁸.

Więszą misją nieopodal Kurunegala była Haldanduwana. W latach osiemdziesiątych pracował tam wśród buddystów o. Gourdon¹²⁹. Niedaleko niej leży miejscowość Waikal. Personele wspominają o obu tych misjach. Mianowicie w 1895 r. były to dwie niezależne rezydencje z jednym misjonarzem każda. W roku 1899 istniała tam jedna rezydencja z jednym misjonarzem nazwana Waikal, a w 1904 r. jedna rezydencja z jednym misjonarzem nazwana Haldanduwana¹³⁰.

Jeśli chodzi o pracę wśród buddystów, to obejmowała ona cały obszar między zachodnim wybrzeżem (Wennapuwa) a Kurunegala. Misjonarze docierali do:

¹¹⁹ Personnel 1895, s. 80; Personnel 1899, s. 94.

¹²⁰ C. Bonjean, *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1873) s. 375; Scharsch t. II, s. 504.

¹²¹ R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 445.

¹²² Scharsch t. I, s. 326-327.

¹²³ R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 453.

¹²⁴ Personnel 1895, s. 81; Personnel 1899, s. 95.

¹²⁵ Scharsch t. I, s. 326-327.

¹²⁶ Tamże, II, s. 503. Diecezję Kurunegala erygowano w roku 1987 – AnPont, s. 331.

¹²⁷ R. Boudens, *Le travail d'évangélisation des Oblats à Ceylan ...*, s. 190; Levasseur t. I, s. 263; Scharsch t. II, 505.

¹²⁸ W archiwum archidiecezjalnym w Kolombo istnieje dokument datowany 2 IV 1879 r. ustanawiający oficjalnie o. Chounavel misjonarzem „ad paganos” – R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 449.

¹²⁹ Levasseur t. I, s. 255 (w latach 1882-1892) lub s. 263 (lata 1880-1887).

¹³⁰ Personnel 1895, s. 81; Personnel 1899, s. 95.

Dummalakotwa, Handalankawa, Nalavolanai, Galmoratwagaha, Makolawa, Dandogama, Irabadagama, Etiavalai¹³¹.

W latach siedemdziesiątych istniała też misja w Kaimel¹³², jednak z braku misjonarzy upadła¹³³.

2. WIKARIAT APOSTOLSKI KOLOMBO

Wikariat ten powstał 17 II 1845 r. w wyniku podziału wikariatu Cejlonu. Na jego czele stanął bp Musulce. Po rozłączeniu wikariatów Kolombo i Jaffny do pomocy biskupowi Musulce został dany koadiutor – bp Bravi OSB Sylw. Po śmierci bpa Musulce (1857) szeregi oratorian małały (ostatni zmarł w 1874 roku)¹³⁴. Po bpie Bravim wikariuszem apostolskim został bp Pagnani OSB Sylw. 20 IV 1883 r. z części wikariatu Kolombo został utworzony wikariat Kandy, który KRW powierzyła sylwestrianom. Do Kandy przeszedł bp Pagnani, a do Kolombo bp Bonjean z Jaffny¹³⁵. Założył on tu w latach 1883-1892 jedenaście nowych placówek misyjnych¹³⁶. 1 X 1884 r. teren wikariatu Kolombo został definitywnie oddzielony od Goa¹³⁷. W dwa lata później, 1 IX 1886 r., Leon XIII podniósł Kolombo do rangi archidiecezji, a 7 VI 1887 r. diecezje Jaffna i Kandy stały się jej sufraganiami¹³⁸. W rok po śmierci bpa Bonjean (1892), przyszedł do Kolombo bp Mélizan z Jaffny. Archidiecezja Kolombo liczyła wtedy 43 kapłanów oblatów i 8 kapłanów diecezjalnych¹³⁹. Dnia 25 VIII 1893 r. z południowych terenów archidiecezji powstała diecezja Galle¹⁴⁰. W 1898 r. koadiutorem bpa Mélizan został bp Coudert OMI¹⁴¹.

1° Pole pracy oblatów w latach 1851-1866

Niektóre miejsca pracy oblatów w tym czasie pokrywają się z miejscami późniejszej działalności. Ponieważ jednak nie można tu mówić o jakiejś ciągłości, więc lepiej ten okres omówić oddzielnie.

¹³¹ H. Joulain, *Rapport à mgr Mélizan sur l'évangélisation des pays singhalais dans le sud de ce diocèse*, Missions 26 (1888) s. 200-224.

¹³² *Rapport sur le Vicariat des Missions de Ceylan*, Missions 11 (1873) s. 417. Był tam wtedy jeden misjonarz. Por. Scharsch t. II, 505.

¹³³ Scharsch t. II, s. 505.

¹³⁴ Tamże, s. 517.

¹³⁵ Guida 1989, s. 767; Missioni, s. 256.

¹³⁶ Scharsch t. II, s. 527.

¹³⁷ Missioni, s. 254.

¹³⁸ Tamże, s. 256.

¹³⁹ Jonquet t. II, s. 201; Scharsch t. II, s. 526.

¹⁴⁰ Missioni s. 255. Dystrykty Puttalam oraz Chilaw-Wennapuwa z diec. Jaffna przeszły do archidiec. Kolombo.

¹⁴¹ Jonquet t. II, s. 202; Duchaussois, s. 219. Wg Scharsch t. II, s. 778 było to w roku 1897.

Bp Bravi, koadiutor wikariusza apostolskiego Kolombo, po nieudanych próbach znalezienia misjonarzy, przyjął w ostateczności 4 oblatów, o których Kongregacja Rozkrzewiania Wiary poprosiła Założyciela oblatów¹⁴². Jednak, mimo wszystko, wikariusz apostolski, bp Musulce (oratorianin z Goa), jak i jego koadiutor, bp Bravi (sylwestrianin z Włoch) byli wrogo nastawieni wobec wikariatu Jaffny i oblatów¹⁴³.

Ci czterej oblaci przybyli do Kolombo 25 VII 1851 r.¹⁴⁴, a w 1858 r. bp Bravi powierzył im Kandy wraz z całym dystryktem¹⁴⁵. Od 1861 r. prowadzili dwie misje: Kandy i Sina Coorle¹⁴⁶, budując wokół Kandy, w okolicznych wioskach 10 kościołów. Największe wioski w tym rejonie to Nuwara Eliya i Badulla¹⁴⁷. Ponadto wzięli w opiekę Dambul leżący na północy wikariatu¹⁴⁸, oraz pracowali dorywczo w Galle, Negombo, Morotoo, Moratuwa, Kalutara i Duwa¹⁴⁹.

Pogłębienie się różnicy zdań między oblatami a goańczykami i sylwestrianami doprowadziło w 1886 r. do opuszczenia wikariatu Kolombo przez oblatów¹⁵⁰.

Można tu jeszcze dodać, że w 1881 r. *Propaganda Fide* przydzieliła wikariatowi Jaffny miasto Gambola wraz z dystryktem Udupalata Patuwa (region Kandy) jako sanatorium dla schorowanych z powodu niezdrowego klimatu misjonarzy jaffneńskich¹⁵¹. W 1887 r. misję Gambola oddano sylwestrianom, pozostawiając sobie tylko sanatorium Pusselawa, w którym jednak nie prowadzono działalności misyjnej¹⁵².

¹⁴² J. Leflon, *Mgr Eugène de Mazenod, évêque de Marseille, fondateur des Missionnaires Oblats de Marie Immaculée*, t. III, Paris 1966, s. 666-667; Y. Beaudoin, *Introduction*, w: E. de Mazenod, *Lettres, IV – aux correspondants de Ceylan et d’Afrique 1847-1860*, Rome 1979, s. XVIII.

¹⁴³ E. de Mazenod, *Lettres, V – à la S. Congrégation et à l’Oeuvre de la Propagation de la foi 1832-1861*, Rome 1981, s. 61-62. Jest to list do kard. Fransoniego (Prefekta KRW) m.in. o biskupie Musulce.

¹⁴⁴ Levasseur t. I, s. 154.

¹⁴⁵ Oblaci wikariatu Jaffny chcieli już wcześniej osiedlić się w okolicy Kandy, gdzie mieliby odpowiednie dla nich pole apostolatu wśród niechrześcijan, ale 17 XI 1847 r. KRW odłączyła Kandy od Jaffny i przyłączyła do Kolombo (Levasseur t. I, s. 151).

¹⁴⁶ E. Semeria, *Missions de Ceylan. Rapport à la suite du Chapitre Général de 1861*, Missions 1 (1862) s. 193-194. Szerzej Tenże, *Rapport général de 1862*, Missions 3 (1864) s. 343-352.

¹⁴⁷ Duchaussois, s. 369-370. Diecezję Badulla erygowano w 1972 r. – AnPont, s. 63.

¹⁴⁸ Duchaussois, s. 369-370. C. Bonjean, *Rapport général sur l’année 1864*, Missions 5 (1866) s. 516. Ten drugi wspomina też o pracy w Navelpettia.

¹⁴⁹ Ortolan t. II, s. 441; Scharsch t. I, s. 336.

¹⁵⁰ Scharsch t. I, s. 336.

¹⁵¹ Dekret ten, z 25 IV 1881 r., zamieszczony jest Missions 19 (1881) s. 300.

¹⁵² Scharsch t. II, s. 509; Jonquet t. II, s. 57.

2° Dystrykt Negombo

W 1884 r., gdy przybyli tu oblaci, była to już jedna z dużych gmin chrześcijańskich wikariatu¹⁵³. Kościół w Negombo podlegał jurysdykcji arcybiskupa z Goa, gdy więc w 1886 r. Kolombo stało się archidiecezją, w Negombo doszło w styczniu 1887 r. (po ogłoszeniu nowych diecezji) do schizmy¹⁵⁴, którą jednak z czasem udało się przezwyciężyć. Misje katolickie rozwijały się w tej okolicy równoległe z protestanckimi. W samym Negombo, bo w ostatnich latach XIX w., pracowało stale 2 lub 3 misjonarzy¹⁵⁵.

W okolicy Negombo znajdowała się duża gmina w Bolawalana (nie mylić z Bollawatta). Personele podają, że pracował tam jeden misjonarz¹⁵⁶. Trochę problemów było z rezydencją Duwa, która podobnie jak inne miejscowości podległe Goa, stała się w 1887 r. areną schizmy¹⁵⁷. Personel z 1895 r. wspomina o rezydującym tam misjonarzu¹⁵⁸, natomiast personel z roku 1899, takowego nie wymienia. Ponadto personele wymieniają inne rezydencje w okolicy Negombo: Katunayaka, Halpe, Palagatura, Kochchikadde¹⁵⁹.

3° Dystrykt Kolombo

Oblaci przybyli do Kolombo i od razu, 28 VIII 1883 r., został założony regularny dom w dzielnicy miasta zwanej Kotahena¹⁶⁰.

Na północ od Kolombo (dzisiejszy dystrykt Gampaha, między Negombo i Kolombo), w 1895 r. istniały rezydencje w Welligampytia i w Tarala, które później zniesiono¹⁶¹. Na wschód od nich istniały dwie dalsze placówki w Weyangoda i Middelavitta¹⁶². O. Oilic, misjonarz z Middelavitta, w latach 1890-1900 pracował m.in. w okolicznych wioskach: Tibottugoda, Bolata (nie mylić z Bollawatta), Yakkaduwa, Vellikadai, Nivendana i innych¹⁶³.

¹⁵³ Scharsch t. II, s. 519.

¹⁵⁴ Tamże, s. 523-524; Jonquet t. II, s. 141-142; R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 454.

¹⁵⁵ Personnel 1895, s. 86; Personnel 1899, s. 96.

¹⁵⁶ Personnel 1895, s. 86; Personnel 1899, s. 96.

¹⁵⁷ Por. przypisy do Negombo.

¹⁵⁸ Personnel 1895, s. 86.

¹⁵⁹ Katunayaka – Personnel 1895, s. 86 i Personnel 1899, s. 96. Halpe – Personnel 1899, s. 96. Palagatura – Personnel 1899, s. 96. Kochchikadde – Personnel 1899, s. 96. Wszędzie jeden misjonarz. *Rapport sur le vicariat de Colombo*, Missions 31 (1893) s. 453 nazywa placówki Palagatura i Katunayaka ważnymi misjami.

¹⁶⁰ Personnel 1895, s. 84.

¹⁶¹ Personnel 1895, s. 85 i 87. *Rapport sur le vicariat de Colombo*, Missions 31 (1893) s. 453 nazywa placówkę Welligampytia (zał. 1889) ważną misją.

¹⁶² Personnel 1899, s. 93. Middelavitta położona ok. 20 km na północny wschód od Kolombo.

¹⁶³ Scharsch t. II, s. 784-785. C. Collin, *La lutte contre le bouddhisme. Lettre au directeur des Missions Catholiques*, Missions 30 (1892) s. 138-142 wymienia też inne, mniejsze.

Bardziej na południe, bliżej Kolombo, leży Pettah. Również tutejszy kościół do 1884 r. podlegał arcybiskupowi z Goa, potem przybyli tu oblaci i założyli rezydencję. Mieszkał w niej czasem jeden, a czasem dwóch misjonarzy¹⁶⁴.

Jeszcze bliżej Kolombo, właściwie już na przedmieściu leży Borella. Istniało tu kilka niezależnych wspólnot oblackich: dom arcybiskupi p.w. Najświętszego Serca, seminarium p.w. św. Bernarda¹⁶⁵, małe seminarium p.w. św. Alojzego¹⁶⁶ oraz dom misjonarzy p.w. Wszystkich Świętych¹⁶⁷.

W dzielnicy Kolombo zwanej Hultsdorf był kościół M.B. Dobrej Śmierci. Również tutaj, podobnie jak w Negombo i Duwa, w 1887 r. doszło do zajęcia kościoła i do małej schizmy¹⁶⁸.

W najbliższej okolicy Kolombo, w latach dziewięćdziesiątych, oblaci wybudowali kościół w Mattakuliya¹⁶⁹, istniała też rezydencja Grand Pass¹⁷⁰ i dom – kolegium p. w. św. Józefa¹⁷¹.

Na wschód od Kolombo leżała Hanwella, a nie opodal niej, Wattala. Były one pod koniec wieku rezydencjami z jednym misjonarzem¹⁷². Natomiast w kierunku południowym położona była placówka w Bambalapitiya, jedna z założonych przez bpa Bonjeana¹⁷³. W latach 1895-1904 nie była ona jednak rezydencją, gdyż personele nic o niej nie wspominają. Jeszcze dalej na południe leżała Moratuwa. Gdy w 1883 r. przyszedli do Kolombo oblaci, była to wielka gmina, tak że w latach 1895-1904 rezydowało tam dwóch misjonarzy¹⁷⁴. Na wschód od tych dwóch miejscowości znajdowała się rezydencja w Nagoda¹⁷⁵.

Nie udało się bliżej zlokalizować położenia następujących rezydencji: Mutwal¹⁷⁶, Pamunugama¹⁷⁷, Tudella¹⁷⁸.

¹⁶⁴ Jeden – Personnel 1899, s. 99. Dwóch – Personnel 1895, s. 84.

¹⁶⁵ Otwarte w 1890 r. – Levasseur t. I, s. 260.

¹⁶⁶ Otwarte w 1895 r. – Levasseur t. I, s. 260.

¹⁶⁷ Szerzej w poszczególnych personelach.

¹⁶⁸ Jonquet t. II, s. 141-146. Bp Bonjean założył tam placówkę oblacką.

¹⁶⁹ Duchaussois, s. 275.

¹⁷⁰ Personnel 1895, s. 85; Personnel 1899, s. 93.

¹⁷¹ Personnel 1899, s. 94.

¹⁷² Personnel 1895, s. 85-86; Personnel 1899, s. 93; Scharsch t. II, s. 522 podaje, że w 1890 r. o. Tarmenude z misji Wattala pracował w leprozorium w Hanwella.

¹⁷³ Scharsch t. II, s. 527.

¹⁷⁴ Personnel 1895, s. 87; Personnel 1899, s. 92.

¹⁷⁵ W latach 1895-1904 był tam jeden misjonarz – Personnel 1895, s. 85; Personnel 1899, s. 93.

¹⁷⁶ Były to właściwie dwie rezydencje: Mutwal-Północ i Mutwal-Południe. Te drugą założył bp Bonjean (czyli między rokiem 1883 a 1892). Leżała ona gdzieś w pobliżu Kolombo (Scharsch t. II, 527). Personnel 1895, s. 85 wspomina o dwóch rezydencjach z jednym misjonarzem każda. Personnel 1899, s. 92 o dwóch misjonarzach w jednej rezydencji.

¹⁷⁷ A. Mélizan, *Vicariat de Colombo. Rapport adressé au P. Général*, Missions 33 (1895) s. 46 wymienia tę rezydencję jako jedną z 6 głównych w wikariacie. Wg Personnel 1895, s. 86 i Personnel 1899, s. 92 miała jednego misjonarza.

4° Dystrykt Maggona

Gdy oblaci przyszli do Kolombo (1883), w regionie tym istniały dwie większe gminy: Maggona i Kalutara¹⁷⁹. W Maggona wkrótce założono rezydencję misyjną i zakład poprawczy dla chłopców p.w. św. Wincentego, tzw. reformatory¹⁸⁰.

W Kalutara także rezydował jeden misjonarz¹⁸¹, a jego działalność była bardziej misyjna, bo promieniowała na całą okolicę. Podlegały mu m.in. Molligoda, Arragada, Maskaduwa, Thébuana¹⁸².

5° Dystrykt południowy

Gdy oblaci obejmowali wikariat apostolski Kolombo, tereny te nie były jeszcze schryścianizowane. Nie było im jednak dane pracować tu dłużej, gdyż 25 VIII 1893 r. została erygowana z tego dystryktu diecezja Galle, którą powierzono belgijskiej prowincji jezuitów¹⁸³. Pierwszym biskupem Galle został mianowany w 1894 r. o. Van Reeth SJ¹⁸⁴.

W północnej części dystryktu, w górach położonych na wschód od Negombo, Kolombo i Maggona, istniały dwie małe wspólnoty w Kegalle i Ratnapura¹⁸⁵. Stały się one punktami wyjścia dla misjonarzy ewangelizujących te tereny. W Ratnapura, w 1887 r., została założona szkoła, a w okolicy rozwijały się wspólnoty chrześcijańskie w Morchella i Galgama¹⁸⁶. W 1895 r. były tam jeszcze rezydencje oblatów, jednakże powoli przejmowali je jezuiti¹⁸⁷.

Na południu Dystrykt, w Galle, w 1884 r. pracował jeden kapłan (nie oblat), który przede wszystkim zajmował się duszpasterstwem garstki katolików, a nie działalnością misyjną¹⁸⁸. W 1885 r. o. Stouter odwiedził okolicę Galle i Matara w promieniu ok. 30 mil. W dwa lata później, o. Boulic udał się na dłuższą wyprawę misyjną, docierając do miejsc, w których dotąd nie było katolickich misjonarzy¹⁸⁹. Wkrótce, bo już w roku 1888, o. Mourier zaczął regularną pracę

¹⁷⁸ Personnel 1895, s. 85 – jeden misjonarz. Personnel 1899, s. 92 – dwóch.

¹⁷⁹ Scharsch t. II, s. 519.

¹⁸⁰ Personnel 1895, s. 87 – 1 misjonarz i 4 w poprawczaku. Personnel 1899, s. 97 – 2 misjonarzy i 6 w poprawczaku.

¹⁸¹ Personnel 1895, s. 87; Personnel 1899, s. 97.

¹⁸² C. Collin, *La lutte contre ...*, Missions 30 (1892) s. 150-152. Niedaleko mieściło się centrum bardzo agresywnego odłamu buddyzmu – Panadura.

¹⁸³ Missioni, s. 255; Guida 1989, s. 661.

¹⁸⁴ R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 456.

¹⁸⁵ Scharsch t. II, s. 519.

¹⁸⁶ Tamże, s. 532; Duchaussois, s. 361.

¹⁸⁷ Personnel 1895, s. 86-87; R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 457-458.

¹⁸⁸ Scharsch t. II, s. 520.

¹⁸⁹ R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 453.

wśród ludności miejscowej. W roku następnym misję Galle rozbudowano i stała się ona miejscem całego dystryktu. Miejsce jednego misjonarza zajął teraz trzyosobowy komunitet¹⁹⁰. W 1890 r., niedaleko Galle, istniały gminy w Kouegama i 10 mil dalej w Gauegama¹⁹¹. W 1895 r. było tam jeszcze dwóch oblatów¹⁹². Misja Galle stała się ważnym miejscem, z którego zaczynali pracę jezuici¹⁹³.

W kierunku wschodnim od Galle, nad brzegiem oceanu leży Matara. W 1885 r. działał tu o. Stouter. W 1888 r. biskup połączył stacje Tangale, Hambantotta i Morronakalle w samodzielną misję z centrum w Matara¹⁹⁴. Od 1890 do 1895 r. był tam stały rezydent¹⁹⁵. Jezuici osiedlili się tam w 1896 r.¹⁹⁶.

Na północny zachód od Galle leżała Ambalangoda. W 1888 r. o. Coudert rozpoczął tam misję wśród buddystów, mimo że od początku lat osiemdziesiątych XIX w. powszechne nastawienie buddystów do misjonarzy katolickich było bardzo nieprzychylnie, wręcz wrogie. Pewien bogaty katolik podarował plac pod kościół, dom i szkołę w pobliskiej wiosce Balapitya, lecz sprzeciw buddystów był tak wielki, że misjonarz musiał poszukać sobie rezydencji w Beruwała¹⁹⁷. Głównymi stacjami w tym regionie były Balapitimodara i Baddagama¹⁹⁸. Być może ta misja Ambalangoda jest tożsama z tą, którą Boudens nazywa Balangowa, a która stała się jedną z pierwszych placówek jezuitów w tym regionie¹⁹⁹.

W 1891 r. o. Tarmenude dotarł do zupełnie bezdrożnych okolic dystryktu Hiniduma, dokąd nie zawędrował dotychczas żaden misjonarz chrześcijański; ani katolicki, ani protestancki²⁰⁰. Także i ta miejscowość stała się jednym z pierwszych punktów misyjnych jezuitów²⁰¹.

* * *

Powyższa prezentacja miała na celu konkretniejsze określenie terenu pracy misyjnej oblatów na Cejlonie w XIX w. Na jej podstawie będzie można, w kolejnych przyczynkach, wyraźniej omówić formy, zakres i metody pracy ewangeli-

¹⁹⁰ Scharsch t. II, s. 532.

¹⁹¹ C. Collin, *La lutte contre ...*, Missions 30 (1890) s. 154.

¹⁹² Personnel 1895, s. 88.

¹⁹³ R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 457-458.

¹⁹⁴ Z Matara do Tangale jest ok. 80 km, z Tangale do Hambantotta drugie tyle.

¹⁹⁵ Scharsch t. II, s. 532; Personnel 1895, s. 88.

¹⁹⁶ R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 457-458.

¹⁹⁷ Scharsch t. II, s. 530-521; Duchaussois, s. 213-215.

¹⁹⁸ C. Collin, *Fondation d'une nouvelle mission dans l'île de Ceylan*, Missions 26 (1888) s. 225.

¹⁹⁹ R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 457-458.

²⁰⁰ Scharsch t. II, s. 532.

²⁰¹ R. Boudens, *The Difficult Growth ...*, s. 457-458.

zacyjnej. Choć pod koniec XIX w. na Cejlonie istniało pięć diecezji, to jednak z perspektywy misji oblatkich najwygodniej było podzielić na dwie części odpowiadające terenom wikariatów apostolskich istniejących w czasie przybycia oblatów na wyspę (Kolombo i Jaffna). W obydwu przypadkach przeanalizowaliśmy następnie poszczególne dystrykty i konkretne misje, w których zakładano poszczególne placówki misyjne.

SUMMARY

The above presentation aimed at more specific analysis of the territory of the missionary work of oblates on Ceylon in the 19th century. On this base there will be possible to discuss more clearly forms, the scope and methods of the evangelizing work. Even though at the end of 19th century there existed in Ceylon five dioceses, from the perspective of the Oblate missions most convenient was to divide this presentation in two parts following the division of the island into the territory of the two apostolic vicariates existing in the time of the arrival of the Oblates to the island (Colombo and Jaffna). In both cases we analyzed districts and missions, where missionary posts were founded.

Key words:

Oblates of Mary Immaculate, Catholic Missions – 19th century, Ceylon, Colombo, Jaffna

Słowa kluczowe:

Oblaci Maryi Niepokalanej, Misje Katolickie – XIX w., Cejlon, Kolombo, Jaffna